

ПОКАЗНИКИ ГОТОВНОСТІ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ

У статті аналізуються показники готовності до педагогічної діяльності. На основі системно-діяльнісного підходу теоретично обґрунтовано компоненти готовності до педагогічної діяльності майбутніх інженерів-педагогів аграрного профілю.

In the article the indexes of readiness are analysed to pedagogical activity. On the basis of sistemno-diyal'nisnogo approach in theory grounded components of readiness to pedagogical activity of future engineers-teachers of agrarian type

Постановка проблеми. Сучасна аграрна освіта розглядається як процес, який потребує виважених, професійно обґрунтованих дій, орієнтованих на перспективу розвитку галузі. Кваліфікована підготовка фахівців-аграріїв у нових соціально-економічних умовах вимагає професійно підготовлених педагогічних кадрів. Формування нового типу викладача професійної освіти, майстра виробничого навчання в аграрній освіті передбачає створення сучасної моделі фахівця з відповідними спеціальними знаннями та певними професійними якостями інженера-педагога аграрного профілю.

У рамках дослідження проблеми формування готовності до педагогічної діяльності майбутніх інженерів-педагогів аграрного профілю нами у 2006–2007 рр. вивчалася професійно-педагогічна спрямованість студентів та мотивація вибору інженерно-педагогічної спеціальності у вищих навчальних закладах аграрного профілю, а також у закладах, які готують спеціалістів для сільськогосподарського виробництва. Було опитано 346 респонденти, серед яких 229 – студенти I-V курсів Національного аграрного університету, Миколаївського державного аграрного університету, Херсонського державного університету і 117 – викладачі та майстри виробничого навчання коледжів, ПТНЗ, професійних аграрних ліцеїв Миколаївської і Херсонської областей. Результати анкетувань дали підстави визначити першочергові завдання які потрібно було вирішити в процесі обґрунтування змістового наповнення та функціональності такого новоутворення як готовність до педагогічної діяльності.

Враховуючи дидактичні основи професійної підготовки викладачів, майстрів виробничого навчання в умовах ступеневої аграрної освіти актуальності набуває питання сутності компонентних показників готовності до педагогічної діяльності майбутніх інженерів-педагогів аграрного профілю.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження компонентів і, відповідно, рівнів готовності до професійної та професійно-педагогічної діяльності знайшло відображення у роботах О.В.Бойка, Л.В.Бродської, Л.І.Григорчука, О.М.Івлієвої, Н.М.Ковальської, М.В.Козак, Н.В.Кузьміної, М.В.Кулакової, Л.Б.Куліненко, А.Ф.Линенко, О.А.Макаренко, В.К.Марігодова, С.Є.Моторної, Р.М.Мойсеєнко, О.В.Моляко, Н.В.Пихтіної, В.О.Сластьоніна, В.М.Смирєнського, Ю.І.Торби, П.В.Харченко, Н.А.Цирельчука, І.Є.Щуркової та ін.

Передбачаючи, що процес формування готовності до професійно-педагогічної діяльності інженерів-педагогів аграрного профілю реалізується в рамках організованого ступеневого навчання у ВНЗ, проаналізуємо формування готовності майбутніх фахівців аграрного профілю до зазначеного виду діяльності в контексті компонентних показників.

Постановка завдання. На думку О.Є.Коваленко, “педагогічна діяльність інженера-педагога у професійному навчальному закладі включає вміння розробляти освітні проекти, реалізовувати їх у процесі навчання, проводити аналіз і корекцію запланованої та проведеної роботи. Для її виконання студентам, майбутнім викладачам професійного навчання необхідна фахова спрямованість, фахова компетентність і професійно значущі якості” [1: 52].

Вищезазначені складові інженерно-педагогічної діяльності знайшли відображення у характеристиках компонентів педагогічної діяльності, запропонованих Н.В.Кузьміною [2]. Досліджуючи професійну майстерність викладача, майстра виробничого навчання, автор характеризувала їх як конструктивний, організаційний, комунікативний та гностичний компоненти педагогічної діяльності.

Зазначені компоненти передбачають певні функції, а саме:

- конструктивний компонент – пов’язується з умінням визначати, компанувати зміст навчання, проектувати навчально-виховний процес у цілому;
- організаторський компонент – передбачає особистісну діяльність, направлену на передачу змісту навчання, а також керівництво навчальною діяльністю учнів;
- комунікативний компонент – передбачає налагодження взаємовідносин викладача та учнів;
- гностичний компонент – передбачає вивчення педагогом інтелектуальних, психомоторних, емоційних можливостей учнів; змісту форм, методів і засобів реалізації навчального процесу; позитивних та негативних якостей особистості вчителя з метою свідомого самовдосконалення [3: 214].

Враховуючи наведений перелік компонентів, слід зауважити, що сучасна модель інженера-педагога реалізується в рамках освітньо-професійної програми, яка є складовою галузевих стандартів вищої освіти і, відповідно, формування готовності до виконання виробничих функцій закладено в освітньо-кваліфікаційну модель спеціаліста.

У “Методичних рекомендаціях щодо впровадження в аграрних ВНЗ України III-IV рівнів акредитації окремих нормативних і навчально-методичних матеріалів з кредитно-модульної системи організації навчального процесу” зазначено, що “освітньо-професійна програма (ОПП) визначає нормативний термін та нормативну частину змісту навчання за певним напрямком або спеціальністю відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня, встановлює вимоги до змісту, обсягу та рівнів освіти й професійної підготовки фахівця” [4: 5].

За даним визначенням професійна підготовка інженера-педагога аграрного профілю передбачає формування готовності з характерними ознаками до певного виду діяльності. Тому, враховуючи вищезазначене, можемо зробити висновок, що професійно-педагогічна діяльність майбутнього інженера-педагога аграрного профілю передбачає готовність, в якій мотиваційно-діяльнісний, операційно-технічний та особистісно-професійний компоненти відображають синтез базової (технічної) та гуманітарної освіти, трансформуючись при цьому в професійно-педагогічну компетентність, яка забезпечить успішне виконання функцій викладача професійної освіти.

Спираючись на дане судження, першим компонентом, що набуває пріоритетного значення для готовності до педагогічної діяльності, вважаємо **мотиваційно-діяльнісний компонент**.

Підґрунтям для формування визначення даного компонента став ряд наукових робіт вітчизняних та зарубіжних учених, присвячених професійно обумовленій структурі діяльності, розвитку та професійному становленню особистості. Тут слід виділити наступні наукові позиції: 1) діяльність мотивує людину до пізнання особистісного сенсу (О.М.Леонт'єв); 2) під час діяльності формуються нові мотиви та потреби (В.А.Мижеріков); 3) від мотивації професійної діяльності залежить ставлення до професії (А.А.Реан); 4) залежність розвитку та становлення мотивів педагогічної діяльності від організаційно-педагогічних умов (Н.В.Кузьміна); 5) успішність професійної діяльності залежить від мотивації досягнення успіху (В.А.Сластьонін).

Аналізуючи кількісний та якісний склад компонентів готовності до професійної та професійно-педагогічної діяльності, відмічаємо, що найбільше посилянь стосується мотиваційного компоненту готовності. Концептуальність значення мотиваційного компоненту в структурі готовності до професійної діяльності можна прослідкувати у роботах К.М.Гнездлової, О.І.Івлієвої, М.В.Кулакової, О.А.Макаренка, Н.П.Пихтіної та ін. Слід

відмітити, що в наукових позиціях зазначених авторів прослідковується тісний зв'язок мотиваційного компоненту із нахилами та здібностями особистості які відіграють важливу роль у професійному становленні майбутнього фахівця.

Наявність здібностей та задатків спрямовують особистість найчастіше у певну галузь, а конкретно – напрямок діяльності формує професійна підготовка. Осмислення мотивів професійної самореалізації – процес складний і нерідко довготривалий. Але мотивація професійної діяльності повинна стимулюватися та підкріплюватися під час навчання результативністю навчально-пізнавальної, виробничо-практичної, індивідуально-розвиваючої діяльності студентів.

Грунтуючись на вищезазначених доказах взаємозв'язку мотивації та діяльності, визначимо мотиваційно-діяльнісний компонент готовності до педагогічної діяльності майбутніх інженерів-педагогів аграрного профілю як складову особистісно-професійної програми самореалізації, в якій на основі нахилів, здібностей, інтересів особистості відбувається професійне самовизначення в певному виді діяльності.

Досліджуючи структуру професійної діяльності, Є.Ф.Зеєр звертає увагу на той факт, що “характер та особливості діяльності визначаються потребами та мотивами, а її структура забезпечується певними діями та операціями” [6: 48]. Враховуючи специфіку інженерно-педагогічної діяльності, наступним компонентом визначаємо **операційно-технічний**.

Генезис технічної та гуманітарної освіти спричиняє модифікацію сучасних підходів до підготовки інженерно-педагогічних кадрів. Так, І.А.Зязюн, досліджуючи проблему становлення сучасного викладача технічного ВНЗ, зауважує, що “сучасна технічна освіта очікує викладачів нової генерації – належно підготовлених не лише з фахових дисциплін, а й з комплексу гуманітарних, зокрема, й психолого-педагогічних” [7: 11].

Підтвердженням ефективного співіснування компонентів гуманітарної та технічної освіти може слугувати професійна модель інженера-педагога. У “Концепції професійно-педагогічної підготовки студентів інженерно-педагогічних спеціальностей”, розробленою О.Е.Коваленко, зазначається, що “функціональна структура професійної діяльності інженера-педагога, тобто його виробничі функції, згідно із стандартом інженерно-педагогічної освіти складаються з проєктувальної, виховної, технологічної, організаційної та дослідної” [8: 9].

Тому абсолютно виправданим є використання технологічного компоненту в процесі організації педагогічної підготовки викладачів спеціальних дисциплін та майстрів виробничого навчання ПТНЗ. Дослідження Ю.І.Торби констатують наявність зазначеного компоненту, що “сприяє формуванню стійкої мотивації до набуття сучасних педагогічних знань, умінь, навичок; оволодіння сучасними способами розв'язання проблеми особистісної педагогічної підготовки; залучає педагогічних працівників до активної навчальної діяльності у системі підвищення кваліфікації, методичної роботи ПТНЗ та самоосвіті; орієнтує на самоосвітню діяльність в освітньому середовищі; створює засади для творчої самореалізації у професійній діяльності” [9: 150].

Аналіз виробничих функцій, типових завдань діяльності та умінь, якими повинен володіти інженер-педагог аграрного профілю [13] довів, що одне із основних завдань з формування готовності до педагогічної діяльності майбутнього фахівця покладено на операційно-технічний компонент.

Отже, вищезазначені доведення узагальнено таким чином: сутність операційно-технічного компоненту полягає у формуванні уміння застосовувати на практиці набуті знання та навички, що відображають синтез технічної та гуманітарної освіти, який у процесі професійної самореалізації стане характерною ознакою педагогічної діяльності майбутнього інженера-педагога аграрного профілю.

Третім компонентом готовності до педагогічної діяльності майбутніх інженерів-педагогів аграрного профілю ми пропонуємо розглянути **особистісно-професійний компонент**.

Підґрунтям для визначення даного компоненту стала наукова позиція О.А.Макаренка, яка пропонує “розглядати особистісний компонент готовності через розвиток і формування у майбутніх інженерів-педагогів професійно важливих якостей, здатності щодо адекватної самооцінки рівня сформованості цих якостей” [5: 66]. Пропагуючи гуманістичну педагогіку, Н.Є.Щуркова розглядає особистісно-професійну готовність педагога як центральну умову реалізації гуманістичних педагогічних ідей [10: 192].

Досліджуючи умови формування у старшокласників готовності до професійного самовизначення у сфері менеджменту, Н.М.Ковальська зауважує, що “в основі самовизначення лежить самопізнання та самооцінка своїх індивідуальних особливостей, якостей і здібностей, уміння співставляти свої можливості з вимогами обраної професії та кон’юктури ринку” [11: 88]. Всі вищезазначені складові дослідниця зараховує до функцій професійно відповідного компоненту готовності.

Аналізуючи показники суб’єктивної позиції особистості в освітньому процесі, рівень особистісних домагань, а також систематичність, самостійність, відповідальність й ініціативу в освітній діяльності, Л.В.Бродська акцентує увагу на оцінювально-рефлексивному компоненті готовності до професійної діяльності. Зазначений компонент готовності “характеризує майбутнього педагога з точки зору його вміння аналізувати результати своєї педагогічної діяльності, усвідомлення ним свого реального рівня професійної підготовки до здійснення виховної роботи, а також усвідомлення потреби активності в процесі професійної самоосвіти, самовдосконалення” [12: 92].

Розглядаючи проблему формування готовності до професійної діяльності, більш наближеною до особистісно-розвиваючої парадигми видається визначення “професійного становлення особистості”, запропоноване Є.Ф.Зеєром. Автор стверджує, що “професійне становлення – це динамічний процес “формування” особистості до відповідної діяльності, який передбачає формування професійної спрямованості, професійної компетенції та професійно важливих якостей, розвиток професійно значимих психофізіологічних властивостей, пошук оптимальних способів якісного та творчого виконання професійно важливих видів діяльності відповідності до індивідуально-психологічних особливостей особистості” [6: 58].

Визначення особистісно-професійного компоненту готовності до педагогічної діяльності майбутніх інженерів-педагогів аграрного профілю передбачало встановлення факторів, які безпосередньо впливатимуть на формування професійних якостей особистості, спрямованих на реалізацію в професійно-педагогічній діяльності. Попередній аналіз компонентів готовності в наукових роботах [6; 10; 11; 12] дав підстави стверджувати, що дослідники, розглядаючи особистість майбутнього фахівця, в основному акцентують увагу на самокритичності, самоконтролі та професійній самооцінці.

Ми пропонуємо особистісно-професійний компонент розглядати як динамічний показник готовності особистості до професійної діяльності. Враховуючи попередній доробок науковців щодо професійної рефлексії, особистісно-професійний компонент направлений на розвиток креативного мислення, творчого пошуку особистості в обраній діяльності; формуванню педагогічної неповторності, динамічності педагогічної діяльності, тобто адекватного ставлення до спаду професійної активності та професійного зростання. Пошук особистості в діяльності, а не діяльності для особистості, є, на нашу думку, основним принципом визначеного компоненту.

Висновки. За умов запровадження у аграрних ВНЗ ступеневої підготовки фахівців формування готовності до педагогічної діяльності майбутнього інженера-педагога аграрного профілю постає як педагогічна проблема ступеневої професійної освіти. Достатній рівень базових, педагогічних знань і умінь, об’єднавшись за умови створення інтегрованої системи, сформують певний професійний тип фахівця, компетентність якого буде відповідати запитам сільськогосподарської (технічної) та гуманітарної освіти. Вирішення даної проблеми ще під час навчання значно підвищить показники готовності до педагогічної діяльності майбутніх інженерів-педагогів аграрного профілю.

Подальші дослідження компонентних показників готовності до педагогічної майбутніх інженерів-педагогів аграрного профілю потребують практичної перевірки в умовах порівняльного педагогічного експерименту.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Коваленко О.Е. Європейська система інженерної педагогіки в Україні // Професійно-технічна освіта. – № 3. – 2002. – С. 51-55.
2. Кузьміна Н.В. Профессионализм деятельности преподавателя и мастера производственного обучения профтехучилища. – М.: Высш. шк., 1989. – 167 с.
3. Энциклопедия профессионального образования: В 3-х т. / Под. ред. С.Я. Батышева. – М., 1999. – 440с.
4. Методичні рекомендації щодо впровадження в аграрних ВНЗ України III-IV рівнів акредитації окремих нормативних і навчально-методичних матеріалів з кредитно-модульної системи організації навчального процесу. – К.: Аграрна освіт, 2005. – 56с.
5. Макаренко О.А. Формування готовності майбутніх інженерів-педагогів до виховної діяльності в професійно-технічних навчальних закладах: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. – К., 2006. – 306 с.
6. Зеер Э.Ф. Психология профессий: Учебное пособие для студентов вузов. – 2-е изд., перераб., доп. – М.: Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга. – 2003. – 336 с.
7. Зязюн І.А. Сучасний викладач технічного вузу: особливості педагогічної дії// Шлях освіти. – 1998. – № 2. – С.9-13.
8. Коваленко О.Е., Брюханова Н.О., Мельниченко О.О. Концепція професійно-педагогічної підготовки студентів інженерно-педагогічних спеціальностей. Проблеми інженерно-педагогічної освіти. Зб. наук. пр. Випуск 10. – Харків: Українська інженерно-педагогічна академія (УІПА), 2005. – 320с.
9. Торба Ю.І. Педагогічна підготовка викладачів спеціальних дисциплін та майстрів виробничого навчання ПТНЗ у системі післядипломної освіти: проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2003. № 5. – 243с.
10. Щуркова Н.Е. Педагогическая технология. – М.: Педагогическое общество России, 2002. – 224 с.
11. Ковальська Н.М. Формування готовності старшокласників до вибору професії у сфері менеджменту: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Інститут педагогіки АПН України. – К., 2003. – 202 с.
12. Бродська Л.В. Формування готовності майбутніх учителів іноземної мови до виховної роботи в школі: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Інститут вищої освіти АПН України. – К., 2006. – 261 с.
13. Освітньо-кваліфікаційна характеристика “Бакалавра” напрямку підготовки 0919 “Механізація та електрифікація сільського господарства” / Офіційне видання МОН України. – К., 2005. – 161 с.

УДК 378

М.О. Мястковська

ТЕСТОВА ПЕРЕВІРКА ЯКОСТІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ З МОЛЕКУЛЯРНОЇ ФІЗИКИ

Стаття присвячена актуальній проблемі розробки системи комп'ютерних тестів для перевірки якості навчання студентів з молекулярної фізики з використанням мережевих технологій. У роботі викладено власний погляд на створення системи тестів для реалізації індивідуального підходу у навчанні студентів.

The article is devoted an actual problem of system engineering of computer tests for the quality check of training of students from molecular physics with the use of network technologies.